

VALSTS PĀRVALDES IEKĀRTAS LIKUMA NOZĪME VALSTS DIBINĀTU AUGSTSKOLU PĀRVALDĪBĀ

IMPORTANCE OF STATE ADMINISTRATION STRUCTURE LAW IN GOVERNANCE OF STATE-FOUNDED HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Edvīns Danovskis, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Valststiesību zinātņu katedras docents

Summary

The article offers an analysis of the main concepts of the State Administration Structure Law and their implications in the governance of the state-founded higher education institutions in Latvia. It is argued that despite dated regulated regulation of the Law on Higher Education Institutions, the basic concepts of the State Administration Structure Law (i.e., the concept of a public persons and its internal structure) shall be observed, when deciding upon the internal structure of higher education institutions.

Atslēgvārdi: valsts dibināta augstskola, atvasināta publiska persona, iestāde, struktūrvienība

Keywords: state-founded higher education institution, derived public entity, institution, structural unit

Ievads

Šā raksta publicēšanas gadā ir pagājuši jau 20 gadi kopš Valsts pārvaldes iekārtas likuma¹ stāšanās spēkā. Likuma mērķis bija novērst haotisko un fragmentēto valsts pārvaldes regulējumu. Lai arī Valsts pārvaldes iekārtas likums paredz vienkāršu un loģisku matricu ikvienas publiskas personas struktūrai, tā izpratne un īstenošana vēl aizvien nav vienmērīga. Ilgs laiks pagāja, kamēr Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertos jēdzienus ieviesa pašvaldībās. Šā raksta mērķis ir identificēt galvenās problēmas Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertās matricas piemērošanā attiecībā uz valsts dibinātām augstskolām.

---

¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts 06.06.2002.

Saskaņā ar Augstskolu likuma² 7. panta pirmo daļu valsts dibinātas augstskolas ir atvasinātas publiskas personas. Kā zināms, valsts dibinātas augstskolas Latvijā ir visnotaļ atšķirīgas gan budžeta apjoma, gan nodarbināto skaita ziņā. Latvijas Universitātē 2021. gadā bija 3170 nodarbināto,³ Rīgas Tehniskajā universitātē 2211 darbinieku,⁴ bet par tādām augstskolām kā Daugavpils Universitāte vai Vidzemes Augstskola publiski pieejamu datu par nodarbinātajiem nav vispār. Lai arī valsts dibinātas augstskolas ir ļoti atšķirīgas, Ministru kabineta rīkojumā “Par konceptuālo ziņojumu “Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu”” ir formulēta nepieciešamība veikt gan augstskolu resursu, gan institucionālo konsolidāciju.⁵ Līdz ar to sagaidāms, ka kopumā augstskolu atšķirības zināmā mērā izlīdzināsies. Lai arī valsts dibinātām augstskolām ir tiesības pašām lemt par augstskolas iekšējo struktūru, tām ir saistošs Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktais tiesiskais ietvars. Diemžēl Augstskolu likumā lietotie formulējumi ne vienmēr ir saskaņoti ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, radot dažādus pārpratumus minēto normu piemērošanā un augstskolu iekšējās struktūras veidošanā. Taču Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertās publiskas personas struktūras matrica ne tikai palīdz veidot loģisku un pārskatāmu publiskas personas iekšējo struktūru, bet arī ir nepieciešama citu likumu konsekventai piemērošanai.

1. Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertā publiskās personas “pamatstruktūra” un tās jēga

Atšķirībā no privāto tiesību juridiskajām personām, kuru iekšējo struktūru likums tikpat kā neregulē (izņemot juridiski nepieciešamās pārvaldes institūcijas), publisko tiesību juridisko personu struktūras pamatelementi ir regulēti Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu ikvienai publiskai personai ir viens vai vairāki orgāni – pašas augstākās institūcijas jeb šīs publiskās personas “galva”.⁶ Bez orgāniem publiskas personas struktūru parasti veido iestādes. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 4. panta otrā daļa noteic: “Atvasināta publiska persona valsts pārvaldes jomā darbojas ar pastarpinātās pārvaldes iestāžu starpniecību.” Šā panta pirmajā daļā līdzīgi noteikts par valsts iestādēm.

Valsts pārvaldes iekārtas likumā lietotais vārds “iestāde” ir universāls jēdziens, lai apzīmētu ikvienas publiskas personas iekšējās struktūras “pamatelementu”. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1. panta 3. punktu iestāde ir “institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finansu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls”.

² Augstskolu likums: LV likums. Pieņemts 02.11.1995.

³ Latvijas Universitātes 2021. gada publiskais pārskats, https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/www.lu.lv/Par_mums/Dokumenti/LU_2021_GP.pdf [aplūkots 19.03.2023.].

⁴ Rīgas Tehniskās universitātes gadagrāmata 2021, https://www.rtu.lv/writable/public_files/RTU_lv_2021_rtu_gadagramata.pdf [aplūkots 19.03.2023.].

⁵ Ministru kabineta 04.03.2020. rīkojums Nr. 94 “Par konceptuālo ziņojumu “Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu””, <https://likumi.lv/ta/id/313034-par-konceptualo-zinojumu-par-augstskolu-ieksejas-parvaldibas-modela-mainu.%E2%80%933> [aplūkots 19.03.2023.].

⁶ Sk. arī: Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 48. lpp.

Saskaņā ar šo definīciju iestādi kā publiskas personas sastāvdaļu raksturo trīs elementi: tai ir sava kompetence, šīs kompetences izpildei publiskas personas budžetā paredzēti finanšu līdzekļi un personāls. Atšķirībā no attiecīgās publiskās personas, tās iestāde veic tikai daļu no publiskajai personai likumā noteikto funkciju apjoma. Iestāde nav tiesību subjekts (nav juridiska persona), tai nav savas mantas un finanšu līdzekļu.⁷ Iestādes darbību nodrošina publiskas personas budžetā paredzētie finanšu līdzekļi un iestādē nodarbinātie. Šie iestādes jēdziena elementi izriet no racionālas darba organizācijas – atsevišķu institūciju publiskas personas struktūrā ir vērts izdalīt tad, kad to ir lietderīgi darīt, lai organizētu atsevišķu publiskas personas funkciju izpildi.

Valsts pārvaldes iekārtas likumā lietotā jēdziena “iestāde” jēga ir paredzēt visā tiesību sistēmā lietojamu juridisku terminu, kurš atspoguļo publiskas personas “tipisku” elementu. Jēdziens “iestāde” vispirms ir nepieciešams paša Valsts pārvaldes iekārtas likuma vajadzībām, lai paredzētu loģisku un pārskatāmu publiskas personas iekšējās struktūras regulējumu. Taču šo jēdzienu izmanto arī daudzos likumos, kuros ir nepieciešams paredzēt regulējumu publiskas personas iestādēm. Piemēram, Oficiālās elektroniskās adreses likumā⁸ 1. panta 6. punktā šā likuma izpratnē radīts un skaidrots termins “valsts iestāde”: “tiešās pārvaldes iestāde, valsts institūcija, kas nav padota Ministru kabinetam, atvasināta publiska persona un tās iestāde”. Vārdi “atvasināta publiska persona un tās iestāde” skaidri atspoguļo no Valsts pārvaldes iekārtas likuma izrietošo regulējumu.

Jāuzsver, ka iestādes gan pēc to uzdevumiem, gan darbībai paredzētajiem finanšu līdzekļiem, gan nodarbināto skaita ir ļoti atšķirīgas. Piemēram, Valsts policija ir tiešās pārvaldes iestāde, kurā paredzētais nodarbināto skaits 2022. gadā bija 7647 amata vietas.⁹ Savukārt Nacionālajā kultūras mantojuma pārvaldē, kura arī ir tiešās pārvaldes iestāde, 2021. gadā bija 23 amata vietas.¹⁰ Taču abu iestāžu atšķirīgais nodarbināto skaits, veicamo funkciju daudzums, kā arī darbībai paredzētais finansējums neietekmē apstākli, ka abu institūciju izveides pamatā ir vieni un tie paši valsts pārvaldes organizācijas apsvērumi – nepieciešamība organizēt konkrētu valsts funkciju izpildi (kompetence), paredzēt tam finanšu līdzekļus un personālu, kas to veic. Šos pašus apsvērumus var attiecināt arī uz pašvaldību un valsts dibināto augstskolu iestādēm.

Ne visām atvasinātām publiskām personām ir iespējams veidot iestādes. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 27. pants noteic: “Pastarpinātās pārvaldes institucionālo sistēmu un tās darba organizāciju saskaņā ar likumu un Ministru kabineta noteikumiem nosaka attiecīgā atvasinātā publiskā persona, ievērojot valsts pārvaldes principus un funkciju izvērtējumu.” Latvijā ir arī tādas atvasinātas publiskas personas, kuru darbību regulējošais likums vai nu paredz izsmeltošu šo publisko personu struktūras regulējumu, vai arī šajā likumā minēto funkciju veikšanai veidot atsevišķu iestādi nav iespējams vai nav lietderīgi. Šādu atvasinātu publisku personu struktūru veido to orgāns un tā darbību nodrošinošs sekretariāts jeb izpildinstitūcija.

⁷ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. 2021, 50. lpp.

⁸ Oficiālās elektroniskās adreses likums: LV likums. Pieņemts 16.06.2016.

⁹ Valsts policijas publiskais pārskats par 2022. gadu, <https://www.vp.gov.lv/lv/media/15759/download?attachment> [aplūkots 13.03.2023.].

¹⁰ Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas gada publiskais pārskats par 2021. gadu, <https://www.iaui.gov.lv/lv/media/1103/download?attachment> [aplūkots 13.03.2023.].

Piemēram, saskaņā ar Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57. panta pirmo daļu Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome ir atvasināta publiska persona. Tai ir orgāns, kas sastāv no padomes locekļiem un sekretariāta, kurš tiek veidots padomes darbības nodrošināšanai (likuma 58. panta ceturrtā daļa). Līdzīgs regulējums ir arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai.¹¹ Var teikt, ka šajos gadījumos atvasināta publiska persona sastāv tikai no orgāna un tā darbību nodrošinošiem darbiniekiem.

2. Valsts dibinātu augstskolu juridiskā statusa regulējums līdz 2005. gadam

Augstskolu likums tika pieņemts 1995. gadā – laikā, kad visaptveroša regulējuma par valsts pārvaldes iekārtu un to veidojošo institūciju juridisko statusu nebija. Augstskolu likuma 3. panta pirmā daļa noteica, ka “augstskolas ir akadēmiskas vai profesionālas, kā arī akadēmiskas un profesionālas augstākās izglītības un zinātnes iestādes”. Savukārt Augstskolu likuma 7. panta pirmā daļa noteica, ka “augstskolām ir juridiskās personas statuss. Valsts dibinātās augstskolas ir pašpārvaldes iestādes”. Šāds valsts pārvaldes institūcijas regulējums, kurš kādu institūciju nosauca par iestādi, bet paredzēja tai juridiskas personas statusu, pirms Valsts pārvaldes iekārtas likuma pieņemšanas bija tipisks. Piemēram, skaidrojot Prokuratūras likumā savulaik ietverto normu, ka prokuratūrai ir juridiskas personas tiesības, Saeima Satversmes tiesai norādīja: attiecīgajā vēstures posmā “ietverot likumā ierakstu, ka iestāde ir juridiskā persona, likumdevēja mērķis bija dot attiecīgai institūcijai tiesības slēgt tiesiskus darījumus iestādes darbības nodrošināšanai un atvērt atsevišķu kontu bankā”.¹² Satversmes tiesa šajā lietā skaidroja: “Juridiskās personas statusa noteikšana Prokuratūras likumā ir saistīta ar likuma izstrādāšanas un pieņemšanas laikā dominējušajiem uzskatiem, ka valsts orgāni un iestādes ir juridiskās personas. [...] Šajā laikā daudzas iestādes mēdza uzskatīt par juridiskajām personām [...]. Piemēram, likuma “Par Valsts ieņēmumu dienestu” norma, kas paredzēja, ka Valsts ieņēmumu dienestam un tā teritoriālajām iestādēm ir juridiskās personas statuss, tika grozīta tikai ar 2005. gada 16. jūnija likumu. No likumprojekta “Grozījumi likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu”” anotācijas redzams, ka viens no normatīvajā aktā veikto grozījumu mērķiem ir bijis saskaņot likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu” un Valsts pārvaldes iekārtas likumā lietotos jēdzienus.”¹³

Augstskolu likumā bija atspoguļota arī augstskolu iekšējā struktūra. Ja reiz pati augstskola bija iestāde, tad tās iekšējās “sastāvdaļas” likums atbilstoši tālaika praksei dēvēja par struktūrvienībām. Augstskolu likuma 20. pants noteica: “Augstskolas struktūru nosaka augstskolas satversme. Izglītības un zinātniskā darba veikšanai Latvijas Republikas augstskolās galvenās struktūrvienības var būt katedras, profesoru grupas, zinātniskās laboratorijas, institūti, fakultātes (nodaļas). Organizatoriskā, saimnieciskā un apkalpojošā darba veikšanai katrai augstskolai ir tiesības veidot arī

¹¹ Sk. likuma “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 36. panta pirmo daļu.

¹² Satversmes tiesas 20.12.2006. spriedums lietā Nr. 2006-12-01, 20. p. Latvijas Vēstnesis, 2006, Nr. 206.

¹³ Turpat, 21. p.

citas struktūrvienības.”¹⁴ Savukārt Augstskolu likuma 21. panta pirmā daļa noteica, ka “augstskolas struktūrvienībām var būt un var arī nebūt juridiskās personas statuss”.¹⁵ Ar 2000. gada 23. novembra grozījumiem minētā norma bija izteikta šādā redakcijā: “Augstskola savā satversmē noteikto augstskolas darbības mērķu sasniegšanai var dibināt, reorganizēt un likvidēt iestādes un uzņēmumus (uzņēmēj sabiedrības), ievērojot šā likuma un citu likumu noteikumus.” Savukārt 21. panta otrā daļa tika izteikta šādā redakcijā: “Augstskolas dibinātā iestāde vai uzņēmums (uzņēmēj sabiedrība) darbojas kā patstāvīga juridiskā persona.”¹⁶ Vienlaikus jāuzsver, ka minētajā laika posmā nevienā likumā nebija visaptveroša skaidrojuma par to, ar ko iestāde atšķiras no struktūrvienības. Augstskolu likumā ietvertajam augstskolu juridiskā statusa regulējumam nebija iekšējas loģikas: valsts dibināta augstskola bija iestāde ar juridiskas personas statusu un tās sastāvā varēja būt gan struktūrvienības, gan iestādes ar juridiskas personas statusu.

3. Augstskolu juridiskais statuss un struktūra pēc Valsts pārvaldes iekārtas likuma pieņemšanas

Valsts pārvaldes iekārtas likums tika pieņemts 2002. gada 6. jūnijā un stājās spēkā 2003. gada 1. janvārī. Ievērojot to, ka šajā likumā noteiktā valsts pārvaldes uzbūve gan pēc būtības, gan terminoloģiski prasīja izdarīt grozījumus daudzos normatīvajos aktos, Valsts pārvaldes iekārtas likuma pārejas noteikumu 3. punkts noteica: “Ministru kabinets līdz 2004. gada 1. janvārim izstrādā un iesniedz Saeimai likumprojektus par nepieciešamajiem grozījumiem citos likumos.” Augstskolu likuma grozījumi, kuru mērķis bija saskaņot šā likuma normas ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, tika pieņemti 2005. gada 23. augustā. Šie grozījumi sākotnēji tika izdoti Satversmes 81. panta kārtībā kā Ministru kabineta noteikumi ar likuma spēku.¹⁷ Saeima tos apstiprināja 2006. gada 2. martā.¹⁸ Ar šiem grozījumiem tika noteikts, ka valsts dibinātās augstskolas, izņemot Latvijas Policijas akadēmiju, Latvijas Nacionālo aizsardzības akadēmiju un valsts dibinātās koledžas, ir atvasinātas publiskas personas (Augstskolu likuma 7. panta pirmā daļa). Savukārt normas, kuras regulēja augstskolas iekšējo struktūru, netika grozītas. Jaunā redakcijā tika izteikts vien Augstskolu likuma 21. pants, tā otrajā daļā nosakot: “Valsts dibinātās augstskolas ar senāta lēmumu satversmē noteikto mērķu īstenošanai var dibināt arī iestādes, to skaitā – publiskās aģentūras.” No normas pēc būtības tika izslēgta norāde, ka augstskolas iestāde var būt juridiska persona.

Lai arī Augstskolu likuma 2005. gada grozījumi valsts dibinātām augstskolām noteica Valsts pārvaldes iekārtas likumam atbilstošu juridisko statusu (atvasināta publiska persona), normas par augstskolas iekšējo struktūru ar Valsts pārvaldes

¹⁴ Augstskolu likums: LV likums. Pieņemts 02.11.1995. [red. 02.11.1995.].

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Grozījumi Augstskolu likumā. Pieņemti 23.11.2000.

¹⁷ Ministru kabineta 23.08.2005. noteikumi Nr. 635 “Grozījumi Augstskolu likumā”, <https://likumi.lv/ta/id/115285-grozijumi-augstskolu-likuma>

¹⁸ Grozījumi Augstskolu likumā. Pieņemti 02.03.2006.

iekārtas likumu netika saskaņotas. Proti, Augstskolu likuma 20. un 21. pants vēl joprojām paredzēja regulējumu, ka augstskolā ir gan iestādes, gan struktūrvienības. Taču šāds regulējums, kas vienas atvasinātas publiskas personas ietvaros paredz iespēju veidot gan struktūrvienību, gan iestādi, ir nelōgisks un tam nav jēgas. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 4. panta otro daļu atvasināta publiska persona valsts pārvaldes jomā darbojas ar pastarpinātās pārvaldes iestāžu starpniecību. Visās Valsts pārvaldes iekārtas likuma normās jēdziens “struktūrvienība” tiek lietots tikai kā iestādes iekšējā iedalījuma vienība. Izsakoties līdzībās, vienas publiskas personas ietvaros iestādi un struktūrvienību izmantot kā divus viena līmeņa organizatoriskus jēdzienus nozīmē to pašu, ko apgalvot, ka cilvēks sastāv gan no audiem, gan no miesas.

Apstāklim, ka Augstskolu likuma normas pilnībā netika saskaņotas ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, nav dokumentēta izskaidrojuma. Attiecīgo grozījumu anotācija ir lakoniska un norāda vien to, ka “Augstskolu likuma redakcija ir saskaņojama ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma, Komerclikuma un Administratīvā procesa likuma prasībām”.¹⁹ Tā kā minētie grozījumi tika virzīti steidzamības kārtībā un sākotnēji tika izdoti kā Ministru kabineta noteikumi Satversmes 81. panta kārtībā, ticamākais izskaidrojums nepilnīgajam regulējumam ir apstāklis, ka likumprojekta izstrādātāji neapsvēra visas no Valsts pārvaldes iekārtas likuma izrietošās konsekvences attiecībā uz terminu “iestāde” un “struktūrvienība” jēgu un lietojumu.

Taču, pat izprotot nepieciešamību Augstskolu likuma normas saskaņot ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, jāņem vērā divi apsvērumi. Pirmkārt, Augstskolu likuma normas par augstskolas iekšējo struktūru neparedzēja atšķirību starp diviem valsts dibinātu augstskolu veidiem: atvasinātām publiskām personām un valsts iestādēm (2005. gada grozījumu izdarīšanas brīdī – Latvijas Policijas akadēmija, Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija un valsts dibinātās koledžas). Valsts iestāžu iekšējā iedalījuma vienības ir struktūrvienības. Otrkārt, Augstskolu likuma normas par augstskolu iekšējo struktūru attiecās arī uz privātajām augstskolām, uz kurām Valsts pārvaldes iekārtas likuma regulējums neattiecas. Tādēļ Augstskolu likumā lietotā termina “struktūrvienība” jēga ir apzīmēt augstskolas iekšēju institūciju neatkarīgi no tā, kādam jābūt šī veidojuma statusam saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu.

Neatkarīgi no tā, kad Augstskolu likumā lietotā terminoloģija tiks saskaņota ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu, valsts dibināto augstskolu institūciju juridiskā “atpazīšanā” jau šobrīd ir jāievēro Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertie publiskas personas uzbūves principi. Proti, ja augstskolā ir izveidota institūcija, kurai ir normatīvā aktā (piemēram, nolikumā) noteikta kompetence, budžetā ir paredzēti finanšu līdzekļi un ir pastāvīgi nodarbināts personāls, šāda institūcija, pat jau augstskolas iekšējos tiesību aktos dēvēta par struktūrvienību, ir uzskatāma par iestādi.

Jāatgādina, ka līdzīga problēma ar institucionālu “haosu” savulaik bija virknē pašvaldību. No pašvaldību nolikumiem ne vienmēr varēja saprast, kura pašvaldības institūcija ir iestāde, kura – kādas iestādes struktūrvienība. Šajā gadījumā bija piemērojams šāds risinājums: ja pašvaldības nolikumā ir noteikts, ka kāda institūcija (piemēram, skola) ir struktūrvienība, bet nav norādīts, kuras iestādes struktūrvienība

¹⁹ Ministru kabineta noteikumu projekta “Grozījumi Augstskolu likumā” anotācija, https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1324_0.htm

tā ir, tad pieņemams, ka attiecīgā institūcija ir nevis struktūrvienība, bet iestāde. Tas izriet no valsts pārvaldes aksiomas, ka nevar būt struktūrvienība, kas nav kādas iestādes sastāvā (tāpat kā nevar būt iestāde, kas nav kādas publiskas personas struktūrā).²⁰

4. Augstskolu likumā nepieciešamie grozījumi

Šā raksta iepriekšējās nodaļās pamatots, kādēļ Augstskolu likumā ietvertais augstskolu iekšējās struktūras regulējums ir novecojis un neloģisks. Jāatgādina, ka pirms Augstskolu likuma pieņemšanas vienota augstākās izglītības regulējuma nebija. Valsts galveno augstskolu darbību regulēja 1991. un 1992. gadā Augstākajā padomē ar lēmumu apstiprinātās satversmes.²¹ Šīs satversmes bija izstrādātas attiecīgajās augstskolās, un līdz pat 1995. gadam tās bija vienīgie tiesību akti, kas regulēja augstskolu iekšējo pārvaldi, personālu, kā arī piešķiramos grādus. Kopš 1995. gada šie jautājumi ir reglamentēti Augstskolu likumā un līdz pat 2022. gadam paralēli arī ar likumu apstiprinātajās augstskolu satversmēs.

Attiecībā uz atvasinātām publiskām personām likumā obligāti ir nepieciešams ietvert regulējumu tikai par to orgāniem. Taču pārējo iestāžu un to struktūrvienību regulējums likumā nav nepieciešams; pietiek vispārēji noregulēt, kurš no augstskolas orgāniem ir tiesīgs lemt par augstskolas iestāžu izveidošanu, reorganizēšanu un likvidēšanu. Piemēram, attiecībā uz valsts dibinātām augstskolām “tuvākajām” atvasinātām publiskām personām – pašvaldībām – Pašvaldību likums nosaka vien to, ka pašvaldību iestādes izveido dome. Likumos ir paredzētas tikai nedaudzas iestādes, kuras pašvaldībā ir jāveido (piemēram, centrālā pārvalde, pašvaldības policija, bāriņtiesa), bet lielāko daļu no iestādēm un to struktūrvienībām veido pati pašvaldība, ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvērto rāmi. Attiecībā uz augstskolām likumā nav jānosauca augstskolu iekšējās struktūras elementi. Piemēram, lieks ir Augstskolu likuma 20. panta trešajā daļā ietvertais regulējums: “Izglītības un zinātniskā darba veikšanai augstskola var veidot akadēmiskās struktūrvienības – katedras, profesoru grupas, fakultātes (nodaļas), zinātniskās un mācību laboratorijas, institūtus u. c.” Likumā nepieciešams noteikt vien to, kurš augstskolas orgāns ir tiesīgs lemt par augstskolas iestāžu izveidošanu, likvidēšanu un reorganizēšanu. Savukārt iestāžu struktūrvienību regulējums likumā vispār nav nepieciešams un noregulējams attiecīgās iestādes nolikumā. Likumā var atstāt regulējumu par fakultātēm un institūtiem kā augstskolas galvenajām iestādēm, jo šis regulējums nepieciešams arī citu likuma normu darbībai (piemēram, normās par akadēmiskā personāla ievēlēšanu amatā).

²⁰ Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. 2021, 166. lpp.

²¹ Sk., piem.: Latvijas Republikas Augstākās padomes 18.09.1991. lēmums “Par Latvijas Universitātes Satversmes apstiprināšanu”, <https://likumi.lv/ta/id/70441-par-latvijas-universitates-satversmes-apstiprinasanu>; Latvijas Republikas Augstākās padomes 10.03.1992. lēmums “Par Rīgas Tehniskās universitātes Satversmes apstiprināšanu”, <https://likumi.lv/ta/id/65469-par-rigas-tehniskas-universitates-satversmes-apstiprinasanu>; Latvijas Republikas Augstākās padomes 10.03.1992. lēmums “Par Latvijas Lauksaimniecības universitātes Satversmes apstiprināšanu”, <https://likumi.lv/ta/id/65470-par-latvijas-lauksaimniecibas-universitates-satversmes-apstiprinasanu>

Kopsavilkums

1. Valsts dibinātām augstskolām, veidojot to iekšējo struktūru, ir jāievēro Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktais tiesiskais ietvars. Proti, augstskola sastāv no tās orgāniem, iestādēm un iestāžu struktūrvienībām. Ja augstskolā ir izveidota institūcija, kurai ir noteikta kompetence, augstskolas budžetā ir paredzēti finanšu līdzekļi un kurai ir savs personāls, šāda institūcija ir uzskatāma par iestādi Valsts pārvaldes iekārtas likuma izpratnē.
2. Augstskolu likumā nepieciešams atteikties no termina “struktūrvienība” lietojuma. Šis termins likumā ietverts vēl pirms Valsts pārvaldes iekārtas likuma pieņemšanas, kad pati augstskola bija iestāde. Taču likumā lietotā termina “struktūrvienība” jēga ir apzīmēt jebkuru augstskolas iekšējā iedalījuma vienību neatkarīgi no tā, vai tā atbilst iestādes pazīmēm Valsts pārvaldes iekārtas likuma izpratnē.